

PÁRBESZÉD A GAZDAGSÁGRÓL
ÉS A SZEGÉNYSÉGRŐL

Oka Szanai lovag egy hatalmas úr, Gamó Udzsiszato szolgálatában állt. Szanait szinte valamennyi keleti tartományban ismerték, mivel bátran forgatta a kardot, és ugyanolyan jól értett a javak szerzéséhez is. Ez utóbbi tulajdonságát sokáig furcsállták is az emberek, mivel a jó lovagnak felül kell emelkednie az anyagi javak megbecsülésén. Családja is módfelett takarékosan élt, s ez is nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy Szanai vagyona egyre csak gyarapodott. Oka Szanai lovagnak, ha éppen nem harcolt, s nem vett részt különböző csatározásokban, legkedvesebb és titkos szórakozása az volt, hogy szobája egy sarkában rakta, rendezgette arany- és ezüstpénzeit. Ebben a foglalatosságában határtalan gyönyörűsége telt; mások szabad perceiket talán arra használták, hogy szertartásokon vettek részt, sűrű tömjénfüstben zenét hallgattak. Ez a szórakozás több gyönyörűséget szerzett néki, mint ha

holdas éjszakákon az árnyakat figyel, vagy tavasszal a nyíló virágok pompáját. Társai mérhetetlenül zsugorinak tartották, és lassan elhagyták.

A lovagnak egyszer fülébe jutott, hogy valamelyik szolgája aranypénzt szerzett, nagy tallért, és úgy őrzi, mint drága kincset. Magához hívatta hát ezt a szolgáját.

— Tudhatnád, szolgál — szól Oka Szanai —, hogy egy ékkő, még ha magából a Kunsan hegyéből származik is, háború idején nem ér fabatkát sem, mindenesetre alig többet, mint egy kavics vagy törött cserépdarab. Számunkra, kardforgató emberek számára, az igazi kincset csak egy pompás kard jelentheti. Természetesen a pénz is kincs, hiszen azzal is legyőzhetünk népeket. A lovagnak nemcsak győznie kell tudni, hanem bánni is a legyőzöttekkel, s ezt csak a pénz hatalmával teheti. Ezért hát nagyon dicséretes dolog részedről, hogy szegény lévén, így értékeled az aranyat.

A szolgálával való beszélgetésének hirtelen gyorsan terjedt, s egészen megváltoztatta a lovagról alkotott véleményeket. — Talán nem is olyan zsugori... — mondogatták.

És még aznap éjszaka Szanai ágya mellett termett egy barátságos arcú, apró öregember.

— Mit keresel itt ebben az időben? — szólította meg az aggastyánt. — Hogy kerülsz

ide? Talán rabló lennél? De hisz olyan gyöngé vagy! A rablók tagbaszakadt legények! Valami kis állatka vagy, most éppen emberi alakot öltöttél? Ha értesz valamihez, szóra-koztass el ezen a hosszú őszi éjszakán!

Az öreg így szól:

— Nem vagyok sem ember, sem állat, én vagyok a pénz, a kincs szelleme. Látogatásom célja nem egyéb egyszerű beszélgetésnél. Egy pillanatig sem kételkedtem abban, hogy szóba állasz velem, hiszen birodalmam annyira ismerős előtted! Milyen boldogan hallgattam ma a szolgálodhoz intézett szavaidat! Sajnálom, hogy valóságosan nem lehettem ott, elmondtam volna, amit én tudok. Lehet, hogy értelmetlen dolgokat fecsegek itt össze, de ha igazán nem sajnálsz éjszakai álmod, meghallgathatnál. Talán még hálás is lennél...

— Hát, először is — tért rá mondókájára az öreg —, a becsületes és jellemes ember, bármekkora vagyonra tesz is szert, mindig becsületes és jellemes marad. Sokan váltig állítják, hogy a gazdag ember fősvény, és legtöbbször mérhetetlenül buta. Kár, hogy ezt az állítást eddig olyan gyakran igazolta a kínai történelem! Az igazi ember, ha gazdag volt, hajdanában nem sötét intrikákkal, telhetetlen pénzsomjival halmozta, gyűjtötte vagyonát, hanem azzal, hogy bölcsen, mérték- tartóan gazdálkodott az idejével, s megraga-

dott minden kínálkozó alkalmat, hogy vagyont gyarapítsa. Pompás példa erre az a Csoukori hivatalnok, Taj Kung-vang, aki a Csi fejedelemség urává emelkedett, és az embereket arra is megtanította, hogyan bánhatnak minél bölcsebben a természetadta gazdagsággal. Még életében fellendült a tartomány annyira elmaradt halászata, virágzott a sóbányászat. A birodalom vezető helyeire akkoriban kereskedők is bejuthattak... Nem sokkal később, ugyanebben a fejedelemségben volt hivatalnok Kuan Csung, aki Huan fejedelem szolgálatában állt, és mint mondják, olyan bölcs tanácsokkal látta el az uralkodót, hogy annak jövedelme egyre csak szaporodott, és lassanként úgy megtollasodott, hogy egy királynak is dicséretére vált volna akkora vagyon... Vagy ott van a három, ugyancsak kínai kereskedő példája, akik szintén hatalmas vagyont szereztek, mivel módfelett jól értettek mesterségükhöz. Ha akarod, magad is utánanézhetsz ezeknek a dolgoknak Sze-ma Csien *Történeti Feljegyzések* című könyvében. A későbbi tudósok ugyan megvetik ezt a könyvet, mivel Sze-ma Csien állítólag túlságosan sokat foglalkozott a megvetendő anyagiassal, de hát ha valaki tudós, még nem jelenti azt, hogy egyben bölcs is. A paraszt műveli a földet, a kézműves űzi mesterségét; a kereskedő pedig ad és vesz: vesz, ahol talál, és elad, ahol nincs.

Mert hát mi más lenne az ember feladata itt a földön, mint hogy alaposan megtanulja mesterségét, hogy családjának jómódot biztosítson, ezzel is bizonyítva, hogy méltányolja elődei fáradságos munkáját, s egyben gondol unokái jólétére is? A régi öregek gyakran mondogatták, hogy nem kophat fel az álla annak, akinek van mit aprítania a tejbe, és akinek van mit, az közelebb kerül a húsosfazékhoz is, azaz egy tálból cseresznyézhet nemegyszer a királyokkal... És nem természetes dolgok-e ezek, különösen, ha meggondoljuk, hogy még a hal is a nagy vizeket szereti, és a vad annál hatalmasabb, minél nagyobb az erdő.

— Igaz — folytatta a szellem —, vannak, akik azt állítják, hogy a szegénység nemesít. Legtöbbször könnyvmoly tudósok és ágrólszakadt rímfaragó költőfélék vallják ezt a balhiedelmet... Így aztán elkerülhetetlen, hogy néha fegyverforgató lovagok is így vélekedjenek, akik elfelejtik, hogy a jó uralkodás alapja a vagyon, a gazdagság. Ezek aztán rendszerint álnok cselszövők. Magukon kívül mindenkit megvetnek, s csak azon jár az eszük, hogyan szerezhetnének maguknak minél nagyobb hírnevet. Csoda-e, ha egy-egy válságos történelmi pillanatban a nép kiirtja jogos haragjában ezeknek még az írmagját is? Bölcsnek nevezi sok balga azt, aki a könyveket bújva, megveti a gazdagsá-

got, az arany és a pénz lealacsonyító voltáról prédikál, és bölcsnek azt is, aki arca ve-rejtékével szánt és vet, a számokhoz pedig hatökör. Lehet, hogy valóban derék emberek ezek, de iszonyúan ostobák.

— Az arany — emelte fel hangját a szel-lem — a hét legfőbb érték közül is a legelső. Kiapadhatatlan forrás a földben rejtező egy-egy aranylelőhely; hiszen úgy cseng kimun-kált darabja, mint a legtisztább madárdal. Tehát nem csoda, ha kapzsi, ostoba emberek kezébe nem juthat ilyen csodálatos adomá-nya a természetnek. Hát csak ennyit akartam elmondani már régen, de nem találtam olyan emberre, aki méltó, hogy meghallgasson, és válaszolni is tud nekem ezekre.

— Eddigi példáid azok ellen szólnak, akik megvetik a földi javakat, és nem ismerik az erényes gazdagság fogalmát. De talán, egé-ssen kis mértékben, mégis igazat kellene adni azoknak is, akik gyanakodva nézik a gazdagokat. Ha meggondoljuk, manapság majdnem minden gazdag önző, kegyetlen és kiméretlen, és saját zsebe miatt talán szegé-nyebb testvérei érdekén is gondolkodás nél-kül keresztülgázol. Az ilyen nem törődik szolgái hűségével, képes szomszédait, barátját vagyonából kiforgatni, amennyiben erre alkalom kínálkozik. Ha valaki előzékeny és ud-varias iránta, azt hiszi, hogy az a pénzének szól, és máris hajlandó szolgáljának tekinteni

azt az embert, legyen bár idegen. Ha egy ba-rátja messzi földről keresi is fel, nem nyitatt ajtót előtte, fél, hogy kölcsönt akar tőle. Ter-mészetesen olyan gazdagok is akadnak, akik ismerik a hűséget, és bármikor segítik az ele-setteket, de ha eljön a tél, mégis szalma alatt dideregnek, s a nyarat váltás nélkül, egyet-len ingben izzadják át. Ősszel, amikor a kam-rák és az ő magtárai is megtelnek, egy csé-sze vízben főtt rizzzel teszi át a napot. S bár az ilyen ember esetleg telve van jószándék-kal, barát és szomszéd mégis messziről elke-rüli. Ezek az emberek még csak lustasággal sem vádolhatók, hiszen éjt-napot egybetéve szaladgálnak és dolgoznak. És ostobasággal, tehetetlenséggel sem lehet vádolni őket; ta-lán nem is az ő hibájuk, hogy számukra min-den balul üt ki. A legokosabbak persze böl-cekhez méltó nyugalommal élik életüket, akkor is, ha az számukra érthetetlen. Szeren-csés a hívő buddhista, aki ilyenkor azt mondja: az illető a sorsát előző életével érdemelte ki. Konfuciusz követői azt mondják, az emberek sorsa eleve elrendeltetett. Ha a buddhista ta-nítás nem tévedne, és valóban több élete lenne az embereknek, akkor elnézővé kellene lennie, és arra gondolnia, hogy végeredmény-ben minden elnyeri jutalmát és büntetését. És ez elég ésszerűnek hangzik, viszont a ki-nai felfogás teljesen érthetetlen. Miként vé-lekedik erről?

— Nehéz ebben a kérdésben tisztán látni — felelte a pénz szelleme. — Nagyon régi kérdés ez. Nem olyan egyszerű, hogy aki jó és könyörületes volt ezen a földön, az halála után jóban és könyörületességben részesül; ha meg gonosz volt, visszakapja gonoszságát. Ha valaki előző életében csak jóra törekedett, megbecsülte barátait, rokonait, most viszont gazdag családba születik, minden feltétele megvan ahhoz, hogy elvetemült és kapzsi legyen. A buddhista tanítás szerint ez azzal magyarázható, hogy az emberek lelkében egyaránt megvan a gonosz, s az ember bár-mikor elveszítheti előző erényességét. Hogy aztán ezt mi okozza, nem tudhatjuk. Igaz, hogy ezzel a kérdéssel nem törődik az a vallás, amely megvet minden külszínt és felületességet... Annyi bizonyos, hogy az előző élet erényeit a jelen gazdagságával, az abban elkövetett vétkeket a jelen nyomorúságával magyarázni inkább illik utcai buddhisták szá-jába, akik ostoba nőknek prédikálnak, mint igazi tudósokhoz.

— Éljen az ember akár jó, akár sanyarú sorban — folytatta a szellem —, amennyiben erényes, ha ő maga talán nem is, utódai mindenképpen elnyerik ezért a jutalmat, boldog és szerencsés élet formájában. Ostoba dolog a jótett jutalmát azonnal elvárni. Ami viszont aggályaid illeti, hányszor megtörténik, hogy egy gonosz ember nemcsak mérhetetlenül

gazdag, hanem e szerencsés élete egész földi útján kitart, és ez az út ráadásul még hosszú is.

De légy még egy kis türelemmel. Amikor megjelentem előtted, nem azzal kezdtem-e, hogy nem vagyok sem isten, sem ember, nem szól mellettem semmilyen jócselekedet, és nem terheli a lelkem gonoszság. Ne is csodálkozz hát, hogy ezekben a dolgokban más-képp gondolkodom, mint közönséges földi ember. No de nem térek el a beszéd fonálá-tól. A hajdani gazdagok értettek ahhoz, hogy megragadjanak minden alkalmat, amely va-gyonuk gyarapításához vezetett. Ez a magya-rázata annak, hogy egy-egy kézben olyan hatalmas vagyonok halmozódtak fel, annyi pénz és arany. A kapzsi a pénzt persze még saját szüleiknél is jobban szeretik, még éle-tüknél is jobban becsülik; vagyonétségükben képesek éhezni és szomjazni, rongyosak, még álmaik is a pénz körül járnak. S a pénz gyű-lik, egyre csak gyűlik a kezükben. Mivel nem vagyok sem ember, sem isten, csak szellem, nem tarthatom számon az emberek jó vagy rossz cselekedeteit. Még azzal sem törődöm, hogy jó vagy gonosz embert szolgálok-e. Ilyenfajta megkülönböztetésekre csak Budd-hának vagy istennek lehet joga. Egyetlen cé-lom, hogy ott legyek, ahol szeretnek, ahol megbecsülnek. Mint minden dolognak, tud-nod kell, a pénznek is van lelke, ahogy az

embereknek, de természetesen más értelemben. És nem szeretjük azt a gazdagot, aki emberbarátság címén sajnálgatja a szegényeket, és alamizsnákat oszt. Vagyona aztán szét is forgácsolódik. Igaz, hogy ez az ember tudja, mit jelent a pénz, de nem ismeri annak hatalmát. És a pénz-szellemek nem segítik azt a szegényt, aki csupán azért szegény, mert mindenképpen becsületes ember akar maradni. Az ilyenek hiába igyekeznek aztán, egész életükre ugyanolyan nyomorúságban maradnak. Bölcsek voltak azok a hajdani emberek, akik éppen akkor vonultak remetiségbe, önmegtartóztató életbe, amikor már rátértek a gazdagodás útjára. Életük végéig aztán a csenddel barátkoztak, nyugalomban éltek, és azt tették, ami nekik tetszett. Ha most össze akarnám foglalni, amit eddig fejtegettem, azt mondanám: a meggazdagodás folyamata is mesterség, egyenrangú bármilyen másikkal, csupán attól függ, ért-e hozzá az ember vagy sem. A pénz szellemei illanékonyak, nem céljuk az állhatatosság: ritkán maradnak hosszasan egyetlen ember szolgálatában, állandó feladatuk, hogy ott legyenek, ahol szükség van rájuk. Ez olyan magától értetődő, mint az, hogy a víz lefelé folyik. Én magam nem közvetlenül itélem meg a buddhista vallást, már ami az előéletet illeti, hiszen az előre-elrendeltség mibenlétét sem ismerhetem közvetlenül.

— Boldog vagyok, hogy megtiszteltél elbeszéléseiddel — szakította meg a szellem szavait Szanai. — Úgy érzem, régen őriztem magamban azokat a kérdéseket, amelyekre most választ kaptam. De hadd kérdezzek még valamit. Országunkban jelenleg Tojotomi Hidejosi¹ uralkodik, hatalmas tekintéllyel, birodalmának határt négy tenger szab, öt tartományban, hét országban honol béke és csend. De ez a béke csak látszólagos: akiket legyőzött a csatákban, azoknak hozzátartozói csak az alkalomra várnak, hogy felkeljenek ellene, és elégtételt vegyenek rajta az elesettekért. Még a parasztok is inkább a fegyver, mint a kapa nyeléről álmodoznak. Így aztán nem irigylésre méltó a lovag sorsa, ritkán alszik ágyban... Talán meg tudnád mondani, meddig tart még Tojotomi uralkodása, és ki lesz utóda a hatalomban? S ha elűzték, békésebb idők következnek-e ránk?

— Ez az emberek dolga — felelte a szellem. — Rám nem tartozik, csak annyiban, amennyiben ez a pénzzel van kapcsolatban. Ha jól meggondolom, Takeda Singen haditervei ugyan mind beváltak, de csak három tartomány fölött tudta megtartani hatalmát. Magam is erősen kételkedem, hogy valóban olyan kiváló hadvezér lett volna, amilyennek ma tartják, hiszen halálos ágyán maga is beismerte fogyatékos haditudását. Oda Nobu-

¹ Uralkodott 1536-1598-ig.

magát viszont nála sokkal tehetségesebbnek tartom. Addig becsmérelgettem tudását, míg teljesen letettem előtte a fegyvert, és talán ez fogja vesztemet okozni, talán még utódaimét is. Ueszugi Kensin sem volt minden tehetség nélkül való... Igaz, Oda Nobunaga szemrevaló és ügyes volt, de nem elég ravasz ahhoz, hogy ellen tudjon állni Singennek és bátorságban Kensinnek. Nobunaga szerencsétlenségét éppen vagyona okozta, vezető szerepe a hadurak között is csak ideig-óráig tarthatott. Aztán valami művelt ember sem lehetett, hiszen az országban széltében-hosszában azt beszélték, hogy legfontosabb embereivel is gorombáskodik, sértegeti őket. Hát meg is kapta a jutalmát. Tojotomi Hidejosi nagy dolgokra készül, de ezekben éppen kicsinyessége fogja megakadályozni. Talán nem kicsinyeségből vette fel Hasiba nevét, mert olyannyira irigyelte két hadúr-elődje sorsát? Olyan, mint a magasságokban röpdőső sárkány, természetesen a sárkányok legvisszataszítóbb fajtájából. Nem adok három évet, és meghal. Mióta a világ világ, a saját vagyonával garázda ember élete nem hosszú. Az ember egyik legfontosabb feladata, hogy okosan takarékoskodjék, de vigyázzon, ismerje a mértéket, ismerjen határokat. Meg kell találni a helyes középutat. Ki kell tartani, várni, hiszen lejár Hidejosi ideje is; nemsokára elérkezik az idő, amikor az utcán csak vidám embere-

ket látunk, a lovagok nyugodtan alhatják álmukat — fejezte be a szellem. Aztán még egy verset mondott el:

*Császári kertben
Hull a mingcsie levele,²
Térj haza, paraszt...*

És a szellem nyomtalanul eltűnt, olyan észrevétlenül, ahogy ott termett Szanai mellett. Szanai még sokáig hevert álmatlanul. Igazat adott a szellemnek: valóban ideje, hogy határjének a parasztok...³

² Olyan növény, mely egyenként hullatja leveleit, a holdjárás szerint.

³ Utalás az ország egységét megteremtő Tokugava Jejaszu sógunátusára, mely 1603-ban véget vetett a feudális anarchiának, és egészen 1868-ig, az un. Meidzsi-forradalomig állott fenn.